

PROOEMIUM.

Non est nova, quæ hac nostra tempestate multùm invaluit, scientia, quam Criticam appellant, cujus tot ferè species statui possunt, quot sunt scientiæ, & artes, immo mortalium status, & conditiones, de quibus à rerum peritis potest prudens, maturum, ac sincerum formari iudicium. Ut ad eò non sit cujuslibet mittere falcem in hanc messem, nec cujusvis sit taxare scientias, & artes, mortalium studia, & conditiones, nisi priùs rerum momenta probè expenderit, & longâ experientiâ usûque ad intima penetrârît: cæteroquin nasum identidem ad ignorantia scopulos impinget, & graviores aliorum censuras incurret. Porro ex innumeris, qui Criticam exercent, duas nonnemo classes constituit. In prima sunt, qui non unam duntaxat fortem, & mortalium conditionem, sed omnes promiscuè, & quidem ex insidiis, larvati, ac prædonum more calamo invadunt, & excutiunt: quorum proinde Critica infamis est, ac probrosa, utpote extra Chorum Scientiarû saltans, & non nisi malignus quidam pruritus, & quidvis carpendi, ac diiudicandi libido, quam homo cum alijs vitiosis affectibus à nativa labe, quæ pro Matre superbiam habuit, secum ex utero traxit, infame hominum genus, quibus nihil tam illibatùm aut sacrosanctum, quod acerba sua crisi & pestilenti calamo non arrodant, ac perstringant, nullòque habito personarum respectu sacros æquè ac profanos, Reges ac Principes magna cum libertate, atque arrogantia traducunt, & infamant. Rejectâ proin, atque ex albo literario proscripâ infami hac Criticorum sectâ aliam nunc, quam in altera classe constituti exercent, Criticam consideremus.

Hæc igitur Critica non quærit angulos, & latebras, sed aperto Authoris nomine prodit in publicum, & suos sensus mundo literato communicat. Est enim hæc Critica accuratior quædam censura, & solers iudicium longo usu & experientiâ conquisitum, quo expenduntur, & expoliuntur ea, quæ in quovis statu humano, scientiâ, & arte hætenus neglecta, vel obiter pertactata, aut etiam perperam facta deprehenduntur. Neque enim quæcunque opera, aut inventa humana ita perfecta sunt, atque expolita, ut nihil illis adiici, nihil illis adimi possit; soli namque hoc Sapientiæ divinæ competit, humana verò omnia, hoc ipso, quòd humana sunt, imperfecta sunt, multisque nævis, & imperfectionibus scatent: unde & verissimum est, quod proverbio traditur: Facile est inventis addere quidpiam, aut demere: qui enim alios in via præcedunt, multa plerumque obvia non advertunt, quæ tamen insequentium ocu-

los incurrunt, atque offendunt. Hæc igitur Critica est legitima, & jam olim in usu fuit hodièque eruditis approbatur, quamdiu intra suos limites & terminos consistit, eâ ferè ratione, qua solent magna flumina, quæ quamdiu intra suum alveum se continent, innoxia fluunt, & humanis commodis deserviunt; at ubi extra ripas se evolvunt, quocumque se vertunt, gravissima damna inferunt. Scientia critica quamdiu debitâ cum moderatione, & intra terminos rectæ rationis aliorum defectus detegit, inventa perficit, errores emendat, & saniora suggerit, tum verò munus suum legitimè exercet, & Reipublicæ humanæ aliquod beneficiû præstat; at ubi sinistris animi affectibus abrepta Authori insultat, ignorantiam illi exprobrat, defectus exaggerat, perperam facta traducit, & canino dente rodit, & carpit omnia, nihil tamen emendat, nullumque remedium suggerit, tunc enim vero Critica arrogantiam prodit, fastumque ostentat, & jam non meretur appellari Critica, sed effrenis contradicendi ac criminandi libido: unde neque censeri potest inter humanas & liberales Scientias, sed inter calumnias, & illiberales censuras, quantumvis nomen Authoris in fronte præferat: neque enim sanat acerba crisis, sed vulnerat; non medetur vulnere, sed vulnus exasperat, sive nomen illi apponat Auctor, sive illud omittat.

Nihil horum proficitur Crisis nostra, quæ ea tantum proponet, quæ Lectori erunt utilia, scitu digna, & scientiæ Geographicæ elucidandæ necessaria, nulli autem noxia.

P A R S I.
C R I S I S G E O G R A P H I C A.
sive
De Artificio Geographico.
PROPOSITIO I.
Quid sit Geographia?

MUltis minùs necessaria videbitur hæc quæstio; cum passim vulgo, immo etiam Literatis non paucis persuasum sit, Geographiam aliud non esse, quàm simplicem orbis terraquæi descriptionem, perfectiorem quidem si adjectæ sint Chartæ aliquot Geographicæ; imperfectiorem autem, si mera sit historica Relatio. Sed hæc est ignorantia, quæ

oritur ex ipso Geographiæ nomine perperam intellecto: neque enim rerum ac scientiarum nomina clarè factis explicant earundem essentias, & naturas, sed semper opus est aliqua ipsius nominis explicatione, aut descriptione aliquantò clariore. Est autem Geographia non scientia aliqua speculativa, sed scientia sive, disciplina practica, eaque non simplex quædam,

&